

Tudományos tárgyszerűség, azaz „többes szám első személy”

In honorem Bécsy Tamás 70.

Szerkesztette: Hanus Erzsébet.

Zalaegerszeg, Reflex Színpad a Művészetért Alapítvány, 1998. 210 p.

„Tudomány és bátorság a nagyság két összetevője. Halhatatlanok lévén, halhatatlanná tesznek. Annyit érünk, amennyit tudunk, s a bölcs mindenre képes. Ismeretek híján úttalan a világ. Hozzáértés és erő: szem és kéz. Bátorság nélkül meddő a tudomány.” Baltasar Gracián bölcs és tanulságos gondolatát választották a szerkesztők a kötet mottójául. Telitalálat.

Bécsy Tamás 70. születésnapja alkalmából barátai, kollégái, tanítványai tanulmánygyűjteménnyel kedveskedtek a mesternek. A Pécssett megjelent kötetet Arany-Horváth Zsuzsa, Bősze Katalin és Kiss Bernadett közreműködésével Hanus Erzsébet szerkesztette, aki a prológusban utal az írások jellegére: egy részük „elmélgelő vagy történelmi szempontú megközelítésű”, más részük „inkább baráti és tanítványi tiszteletből íródott, személyesebb indíttatásúak és hangúak”. (Kivételes alkalmakkor nem is illik ajándékba pusztán „száraz” tudományos szövegek halmazát adni. Az ünnepi köszöntéshez viszont sokkal igényesebb szerkesztői munka dukál.)

Bécsy Tamás az Új magyar irodalmi lexikon meghatározása szerint irodalomtörténész, esztéta, fő kutatási területe a drámaesztétika. A professzor többszáz írásával megújította a dráma- és színházelméletet. Eredményes és tiszteletre méltó teljesítményét a kötet végén található publikációs jegyzék is bizonyítja: tizennégy önálló kötet, tanulmánykötetekben megjelent munkák, 133 különböző folyóiratban megjelent írás és 192 kritika. Ehhez a hatalmas életműhöz, sokszínű tevékenységhez méltó a kötetben szereplők impozáns névsora.

Bécsy Tamás előtt tisztelegnek, akikkel egyetemet/tanszéket szervezett, folyóiratot szerkesztett, akadémiai szakbizottságban dolgozott együtt: Ritoók

Zsigmond az MTA I. osztályának elnöke, Kulcsár Szabó Ernő akadémikus, Ferenczi László, Kabdebó Lóránt, Thomka Beáta professzor, Székely György, Kerényi Ferenc, Nagy Imre, P. Müller Péter dráma- és színháztörténész. S köszöntik azok a máris neves és jeles kutatók, akiket negyedszázados oktatómunkája alatt tanított és/vagy a tudományterületre vont: Jákfalvi Magdolna, H. Nagy Péter, Jankovits László, Mekis D. János, Kiss Gabriella.

A tanulmánygyűjtemény nyitódarabja Kulcsár Szabó Ernő *A megértés mint feladat és történet* című elméleti írása. Gadamer hermeneutikájának következtetését („valamit megérteni mindig csak valamiként lehetséges”), Jauß gondolatát („aligha van olyan félreértés, amely ne valamely *akart* megértésnek volna a következménye”), Humboldt véleményét („minden megértés egyidejűleg mindig meg nem értés is, minden gondolati és érzelmi összhang szétválás is”) ismertetve és összevetve saját értelmezését fogalmazza meg: „...ha [...] az esztétikai tapasztalatnak nemcsak abban van különleges szerepe, hogy egyedül képes megszüntetni a múlt és jelen antropológiai elválasztottságát, akkor könnyen belátható, miért van a fenti értelemben elsődleges közösségképző funkciója is. A történő megértés erre a tapasztalatra vonatkoztatva abban a teljesítményben részesíti tehát az irodalom értelmezőjét, hogy közreműködhet ama folyamat kiteljesítésében, ahol a – természete szerint mindig represszív – tolerancia méltánylásba, a pusztá kommunikáció pedig emberi közlésbe fordul át.” (16.) Kulcsár Szabó Heidegger metaforája alapján – „mindenki külön téved el, de ugyanabban az erdőben” – úgy véli, a hermeneutika feladata az, hogy „a másikat úgy segítse hozzá az önmegnyilvánításhoz, hogy közben sem tévedéshez, sem pedig az idegenséghez való jogát ne vonja meg tőle.” (16.)

Kabdebó Lóránt *Műfordítás és/vagy intertextualitás* című tanulmányában a Biblia-befogadás során fölmerülő átirásokat vizsgálja a modern irodalom-

ban. „Az »én KASSÁK LAJOS« vagyok vagy az *Eszmélet* hangsúlyosan kimondott én-jei, avagy a stirneri ujjmutatásra alakuló Szabó Lőrinc-i *Az Egy álmai*, vagy a *Fűz a tóparton* grammatikai labirintusából kiemelkedő én-alany mind annak a tudatállapotnak a poétikai definíciói, amelyben a hagyományos, sok esetben bibliai szövegek által testetöltődő választékkínálat megjelenhet.” (27.) Kabdebó az „Ego sum Via” alakzat jelenlétét vizsgálja a 20. század lírájában. A kérdésfelvetésre a Bibliának a modernitásban betöltött szerepe és állandó „háttérjelenléte” ad okot.

Euripidész trójai trilógiájának harmadik darabjával, a *Trójai nők* című drámával foglalkozik Ritoók Zsigmond. A darabot a kutatók ellentmondásosan értelmezték az idők folyamán, de abban egyetértettek „kicsik és nagyok”, hogy a szerző leggyengébb művei közé tartozik. Ritoók Zsigmond összeveti az eddigi bírálatokat, és egy másik vitás kérdésre keres választ: vajon összefügg-e a trilógia három része? A szerző következtetése szerint igen, hiszen nemcsak tematikailag folytatja az első darabot, hanem annak problematikáját bontja ki és viszi tovább, egészen a végső következményekig. Bizonyítékai között Ritoók Zsigmond egy olyan mozzanatra utal, amelyre eddig még nem figyeltek fel a kutatók: „mikor Paris az első darabban életveszélyben érzi magát, Zeus Herkeios oltárához menekül, ott akarja őt Hekabé megölni. [...] Paris végül nem ölik meg, de az agg Priamost, mint azt a harmadik darab mindjárt az elején elmondja, ugyanennél az oltárnál végjék le.” (46.) Az ismétlés nem hatásvadász, nem csupán a jól bevált dramaturgiai fogás újraalkalmazása, hanem a folytatás eltérő voltát hivatott kiemelni.

A színházzal (is) foglalkozó pályatársak közül többen rövidebb lélegzetű írással szerepelnek. Egressy Gábor bécsi útjáról szól Kerényi Ferenc *A régi Burgtheater egy magyar színész szemével* című munkája. Székely György kutatási koncepciót és tervet, korszakolást javasoló összefoglalást ír (*Szcenikai művészetünk történetének alapkérdései*). Ferenczi László Voltaire és Shakespeare kapcsolatának néhány dimenzióját villantja fel. A Veszprémi Egyetem Színházstudományi Tanszékén Bécsy Tamás tanszékvezető-utódja, Nagy Imre *Az önszeretet dramaturgiája* címmel Ungvárnémeti Tóth László *Nárciszában* elemzi a szereplők közti viszonyokat. Végkövetkeztetése szerint „Katona József kivételével e dráma főhősehez hasonlóan többétel-

mű és enigmatikus figurát és az e műben található-hoz foghatóan rétegzett drámai viszonyrendszert nálunk az 1810-es években nem formáltak.” (76.)

Vesztett illúziók – két változatban címmel Szendi Zoltán összehasonlító irodalomtörténeti tanulmányt írt. Munkájában bemutatja, hogy Kornis Mihály *Körmagyar* című művének ezredvégi, szétesett világgépű hőseiben a fin de siècle életérzésétől áthatott Schnitzler-dráma, a *Körtánc* figurái miképpen tükröződnek.

H. Nagy Péter azt kutatja, hogy „szinkronba hozható-e a kortárs magyar dráma európai kontextusával” (*Szerepek újraosztása*), Hetesi István *Turgenyev és Petelei* „összekapcsolódását”, a hagyomány és befogadás Gadamer által jelzett összefüggését tárja föl. Mekis D. János Cselényi László költészetéről ír (*Szerialitás és intertextualitás*), Somos Róbert *Pauler Ákos esztétikájának módszerét* mutatja be.

A személyesebb hangvételű írások sorát Bószé Katalin írása nyitja (*Egy tanítvány feljegyzései*). Merő Béla rendező visszaemlékezésében feleleveníti saját életének meghatározó pontjait. A *fordulópontok* természetesen összefüggenek Bécsy Tamással.

Bakonyi István irodalomtörténész, kritikus az „energikus, elméletileg kiválóan felkészült, sugárzó tanáregyéniséget” jellemzi. Bécsy „olyan ember, akinek munkásságát a tudományos tárgyyszerűség, a »többes szám első személy« jellemzi. [...] Olyan tanár, akinél a ráció volt az elsődleges, ám érzelmi-
leg is kivételesen hatott mindenkire. (189.) [...] Sokak nevében mondhatom, hogy szemléletmódot, a kutatás tisztességének szem előtt tartását, a folytonos munka becsületét kaptuk Bécsy Tamástól.” És persze a színes egyéniség, az élet s az emberi kapcsolatok iránti fogékonyságot. (191.)

Tőreki Attila dramaturg tollából származik a köszöntő kötet utolsó írása. A Bécsy Tamástól idézett „metodikai” arany szabály zárszónak is bevált volna: „Kérem, a magyar szak nem svédasztal, hogy azt zabálunk róla, ami jólesik; itt mindent el kell olvasni”. (192.)

Az *In honorem Bécsy Tamás 70.* című munka tanulmánykötet és ajándék, köszöntés és tisztelgés, tudományos helyzetjelentés. Az ünnepi asztalra mindenki igyekezett az alkalomhoz illő ingyencséget tálalni. Még a könyv ügyetlenségei, fésületlenségei, hibái és hiányosságai is bocsánatot nyernek a születésnap sűrűség-forgásában.

Gajdó Ágnes